

SÉNAT DE BELGIQUE

SÉANCE DU 10 FÉVRIER 1931

**Rapport de la Commission de la Justice
chargée de l'examen de la Proposition
de Loi complétant la loi du 14 janvier
1928 sur l'abandon de famille.**

*(Voir le n° 135, session de 1929-1930,
du Sénat.)*

BELGISCHE SENAAT

VERGADERING VAN 10 FEBRUARI 1931

**Verslag uit naam van de Commissie van
Justitie belast met het onderzoek van het
Wetsvoorstel tot aanvulling van de wet
van 14 Januari 1928 op de verlating
van familie.**

*(Zie n° 135, zitting 1929-1930,
van den Senaat.)*

Présents : MM. DU BOST, président ; ASOU, HÉNAULT, JANSSEN (Gustave), LIGY,
le baron MEYERS, TSCHOFFEN, VAN FLETEREN et LEGRAND, rapporteur.

MADAME, MESSIEURS,

La loi du 14 janvier 1928 a frappé de sanctions pénales, le fait par des ascendants, descendants ou conjoints de se soustraire volontairement, pendant trois mois, au paiement des obligations alimentaires dont ils peuvent être tenus en l'une ou l'autre de ces qualités.

A première vue, c'est là une dérogation au principe qui veut que l'inexécution d'une obligation civile ne comporte que des sanctions civiles.

Ce n'est qu'une dérogation apparente. Les obligations alimentaires auxquelles nous venons de faire allusions, ne sont, en effet, que le corollaire, la traduction, dans leurs conséquences pécuniaires, d'obligations d'ordre moral et intéressant l'ordre public qui préexistent dans le chef des débiteurs.

Parents et enfants, par le fait de la procréation, ont les uns vis-à-vis des autres, des devoirs que résument les articles 203 et 205 du Code civil et qui trouvent leur source dans le droit naturel.

MEVROUW, MIJNE HEEREN,

De wet van 14 Januari 1928 dreigt met straffen het feit van voor-, nazaten of echtgenooten die vrijwillig, gedurende drie maand, zich onttrekken aan de betaling van onderhoudsverplichtingen waartoe zij in een of andere dezer hoedanigheden mochten gehouden zijn.

Op het eerste zicht lijkt dit een afwijking van het beginsel volgens hetwelk de niet-nakoming van een burgerlijke verplichting enkel burgerlijke sancties bedraagt.

Het is echter maar een schijnbare afwijking. De door ons bedoelde onderhoudsverplichtingen zijn enkel het uitvloeisel, de vertolking in hunne geldelijke gevolgen, van zedelijke verplichtingen van belang voor de openbare rechtsorde, bestaande in den persoon van de schuldenaars.

Ouders en kinderen, uit hoofde van de verwekking, hebben tegenover elkaar plichten voortvloeiende uit de artikelen 203 en 205 van het Burgerlijk Wetboek en die hun oorsprong vinden in het natuurrecht.

Les parents ont le devoir de nourrir, entretenir et élever leurs enfants. Les enfants ont celui d'aider leurs ascendants qui seraient dans le besoin, comme ils ont aussi celui de les vénérer et de les respecter. Il n'en va pas autrement des conjoints qui, par le fait de leur union, ont assumé l'obligation de se prêter mutuellement secours et assistance comme de se garder fidélité.

Sans doute, le défaut par le débiteur de satisfaire à l'une ou l'autre de ces obligations, se sanctionnera par des condamnations civiles mais encore cela peut-il ne point suffire et le législateur peut-il et a-t-il voulu dans certains cas, ériger en délits, en raison du trouble social qu'elles comportent, ces méconnaissances volontaires, par les intéressés, des devoirs qui leur incombent.

Les époux se doivent fidélité et l'infidélité d'un des conjoints pourra devenir pour l'autre une cause de divorce mais cela n'a pas empêché le Code pénal, au titre des infractions contre l'ordre des familles et la moralité publique, de prévoir, au nombre de celles-ci, l'adultère et la bigamie.

De même, dans le domaine des attentats contre les personnes, a-t-il cru devoir considérer la qualité d'ascendant ou de descendant dans le chef de la victime de l'attentat comme constituant une circonstance aggravante de l'infraction commise.

La loi du 14 juin 1928 n'a donc pas innové ni proclamé un principe nouveau. Elle s'est bornée, dans ce domaine, à élargir le champ de l'action pénale, estimant qu'il y avait lieu d'ériger, en infractions, des agissements qui étaient de nature à troubler l'ordre public mais que le législateur jusque là avait cru pouvoir négliger au point de vue répressif.

Il n'y a rien dans ces applications nouvelles qui soit contraire à la per-

De ouders hebben voor plicht hunne kinderen te voeden, te onderhouden en groot te brengen. De kinderen moeten hunne behoeftige voorzaten bijstaan, zooals zij hun tevens vereering en eerbied verschuldigd zijn. Dit geldt eveneens voor de echtgenooten, die, uit hoofde van hun vereeniging, de verplichting op zich hebben genomen zich wederkeerig hulp en bijstand te verleen en elkaar trouw te blijven.

De niet-nakoming door den schuldenaar van een of ander dezer verplichtingen wordt gewis bestraft met burgerlijke sancties, doch dit kan niet volstaan en de wetgever kan en wil, in sommige gevallen, wegens de sociale storing die zij medebrengen, deze vrijwillige miskenningen door de betrokkenen van op hen rustende plichten, tot delict bestempelen.

De echtgenooten zijn elkaar trouw verschuldigd en de ontrouw van een hunner kan voor den andere een reden tot echtscheiding worden, doch dat heeft het Burgerlijk Wetboek niet belet, als overtreding van de familieorde en van de openbare zedelijkheid, overspel en dubbel huwelijk te aanzien.

Op het stuk van aanslag tegen personen heeft het gemeend de hoedanigheid van voor- of nazaten in aanmerking te moeten nemen in den persoon van het slachtoffer van den aanslag, als zijnde een verzwarende omstandigheid bij de begane overtreding.

De wet van 14 Juni 1928 heeft dus geen nieuwigheid ingevoerd en geen nieuw beginsel gehuldigd. Zij heeft er zich toe bepaald het gebied van de strafvordering te verruimen, daar zij oordeelde dat tot overtredingen dienenden bestempeld alle handelingen die de algemeene rechtsorde konden storen, doch die de wetgever had gemeend tot nog toe te kunnen verwaarloozen in strafopzicht.

In deze nieuwe toepassingen is er niets in strijd met de persoonlijkheid

sonnalité des peines, car ce que frappe la loi de 1928 dans le chef de débiteur, c'est la méconnaissance voulue par lui du devoir moral aussi personnel qu'impérieux dont il était tenu.

A l'application, il a paru que non seulement la loi de 1928 était venue à son heure mais qu'il y avait encore lieu d'en étendre la portée. C'est ce que vous demandent les auteurs du projet nouveau dont est saisi le Sénat. A côté des obligations alimentaires visées par la loi de 1928, il en est d'autres, disent les auteurs de ce projet, qui doivent bénéficier de la même protection.

Ainsi en est-il par exemple de l'obligation alimentaire prévue par l'article 340b du Code civil et de la créance que l'article 340c du même code accorde à la mère d'un enfant naturel contre le père présumé de cet enfant.

Sans doute, en pareil cas, n'y-a-t-il point de filiation naturelle juridiquement démontrée, mais la situation n'en est pas moins telle que cette filiation est présumée et que le législateur a cru pouvoir trouver dans cette présomption la base des réparations faisant l'objet des articles 340b et 340c du Code civil. Dès lors ne serait-il point inique que le père présumé fut dans une situation meilleure que le père naturel qui lui, au moins, a eu assez de conscience pour reconnaître son enfant. Des présomptions graves ont amené le législateur à dire qu'au point de vue de l'obligation alimentaire, l'homme auquel s'applique ces présomptions doit être traité comme s'il était réellement le père de l'enfant et que ne le fût-il point en réalité, il n'a encore qu'à s'en prendre à lui-même d'avoir volontairement créé la situation apparente invoquée contre lui.

der straffen; want de wet van 1928 treft in den persoon van den schuldenaar de door hem gewilde miskenning van den zedelijken plicht, zoo persoonlijk als gebiedend, waartoe hij gehouden was.

Bij de toepassing bleek dat niet alleen de wet van 1928 te gepasten tijde was gekomen, maar dat haar strekking nog diende verruimd. Dit vragen U de indieners van het nieuwe voorstel dat bij den Senaat aanhangig is. Naast de onderhoudsverplichtingen bedoeld bij de wet van 1928, zijn er nog andere, zeggen de indieners van het ontwerp, die dezelfde bescherming moeten genieten.

Dit geldt, bij voorbeeld, voor de onderhoudsverplichting, voorzien bij artikel 340b van het Burgerlijk Wetboek, en voor de schuldvordering bij artikel 340c van hetzelfde wetboek toegewezen aan de moeder van een onecht kind tegen den vermoedelijken vader van dit kind.

Gewis, in dergelijk geval, bestaat er geen in rechten bewezen natuurlijke afstamming, doch de toestand is niettemin zoodanig dat deze afstamming vermoedelijk is en dat de wetgever heeft geoordeeld in dit vermoeden den grondslag te kunnen vinden voor de schadeloosstellingen voorzien bij de artikelen 340b en 340c van het Burgerlijk Wetboek. Ware het derhalve niet onbillijk dat de vermoedelijke vader in een voordeeler toestand zou verkeeren dan de natuurlijke vader die ten minste eerlijk genoeg is geweest zijn kind te erkennen? Ernstige vermoedens hebben den wetgever er toe aangezet te verklaren dat, in opzicht van de onderhoudsverplichting, de man, waarop deze vermoedens slaan, dient behandeld alsof hij werkelijk de vader van het kind was, en dat, ware hij het zelfs niet in werkelijkheid, hij dan nog slechts aan zichzelf de schuld zou moeten toewijten vrijwillig den schijnbaren toestand te hebben geschapen, die tegen hem wordt in geroepen.

Ce principe étant admis, il ne reste plus, Madame et Messieurs, qu'une question à résoudre. L'inexécution volontaire et persistante par le débiteur des obligations qu'il a ainsi assumées est-elle suffisante pour constituer, dans l'état de nos mœurs, un trouble social tel qu'il justifie l'intervention de l'autorité répressive. L'ordre public demande-t-il une sanction pénale ?

Votre Commission a conclu par l'affirmative et en cela sa décision n'est donc qu'une application du principe qui est à la base de la loi de 1928.

Il n'en est pas autrement de la protection que veulent assurer les auteurs du projet à l'obligation alimentaire prévue par l'article 301 du Code civil au profit de l'époux qui a obtenu le divorce. Jusqu'ici, il n'y a point d'infraction en pareil cas. Le lien conjugal étant rompu, il n'y plus de conjoints et partant la loi de 1928 n'est pas applicable. Ne serait-il pas injuste cependant que l'époux, qui, par son fait, a amené la dissolution du mariage, puisse se prévaloir de sa propre faute pour échapper aux conséquences pénales de l'inexécution par lui du devoir d'assistance auquel il s'était solennellement engagé lors de son mariage.

Ce devoir n'est-il pas pour le moins aussi impérieux que celui qui lie les époux pendant le mariage et dès lors ne tombe-t-il point sous le sens qu'au point de vue de l'ordre public, la méconnaissance volontaire des deux obligations doit être traitée de même façon.

L'article 206 du Code civil prévoit aussi, sous certaines conditions, l'obligation pour les gendres et belles-filles de fournir des aliments aux beaux-parents. Il n'est point douteux que dans l'état de nos mœurs familiales,

Eens dit beginsel aangenomen, blijft er, Mevrouw, Mijne Heeren, nog slechts een enkel vraagstuk op te lossen. Is de vrijwillige niet-nakoming, door den schuldenaar, van de verplichtingen die hij aldus heeft op zich genomen, voldoende om, in den huidige toestand onzer zeden, een sociale storing uit te maken die het ingrijpen van de strafrechtbank wettigt? Vergt de algemeene rechtsorde een strafmaatregel?

Uwe Commissie heeft bevestigend geantwoord en op dit punt is haar besluit dus enkel de toepassing van het beginsel dat aan de wet van 1928 ten grondslag ligt.

Dit geldt ook voor de bescherming, die de indieners van het voorstel willen waarborgen aan de onderhoudsverplichting, voorzien bij artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek ten bate van den echtgenoot die de echtscheiding bekomen heeft. Tot nog toe was er in dergelijk geval geen overtreding. Eens de echtelijke band verbroken, zijn er geen echtgenooten meer en derhalve is de wet van 1928 niet van toepassing. Ware het evenwel niet onbillijk dat de echtgenoot, die door zijn schuld aanleiding heeft gegeven tot verbreking van het huwelijk, zich op zijn eigen schuld zou kunnen beroepen om te ontsnappen aan de strafrechtelijke gevolgen van het niet nakomen, door hem, van den plicht van onderhoud, waartoe hij plechtig de verbintenis had aangegaan bij zijn huwelijk?

Is deze plicht niet minstens zoo gebiedend als deze die de echtgenooten bindt, staande het huwelijk, en is het dus niet vanzelfsprekend dat ten aanzien van de algemeene rechtsorde de vrijwillige miskenning van beide verplichtingen op dezelfde wijze moet worden behandeld?

Artikel 206 van het Burgerlijk Wetboek voorziet ook, onder zekere omstandigheden, de verplichting voor de schoonzons en de schoondochters het onderhoud te verstrekken aan de schoonouders. Het laat geen twijfel

cette assimilation des beaux-enfants aux propres enfants des bénéficiaires de l'obligation alimentaire se justifie parfaitement. Souvent les parents auront contribué à l'établissement des nouveaux foyers créés par leurs enfants. Gendres et belles-filles entrent réellement dans la famille de leurs conjoints et en y entrant, ils ont su qu'ils assumaient l'obligation personnelle prévue par l'article 206 du Code civil.

Qu'après avoir bénéficié des avantages matériels et moraux qu'ils doivent à leurs beaux-parents, ils ne puissent, sans s'exposer à des poursuites répressives, manquer volontairement aux devoirs qu'ils ont librement souscrits, rien que de plus naturel et certes, l'intervention d'une sanction pénale en pareil cas, ne vient en rien blesser aucun des principes essentiels que nous devons trouver à la base de la répression pour que celle-ci soit légitime.

Le projet qui vous est soumis va plus loin et voudrait également étendre l'application de l'article 391bis du Code pénal, aux obligations résultant de l'article 205, paragraphe 2 du Code civil. Il s'agit ici de la pension alimentaire que peut devoir la succession de l'époux prémourant au conjoint survivant. Que l'héritier ou les héritiers détenteurs des biens du défunt, s'abstiennent volontairement de servir cette pension, et par le fait, ils deviennent à leur tour passibles des peines édictées par l'article 391bis du Code pénal.

Ici, Madame, Messieurs, il a paru à votre Commission, qu'il serait dangereux et excessif d'étendre ainsi la portée de la loi de 1928. Sans doute, entre les conjoints, y avait-il obligation personnelle de secours et d'assistance

over dat, gezien onze familieleden, deze gelijkstelling van de schoonkinderen met de eigen kinderen van de rechthebbenden op het onderhoud, ten volle gerechtvaardigd is. Dikwijls dragen de ouders bij tot het stichten van een nieuwen haard door hun kinderen. Schoonzons en schoondochters gaan werkelijk deel uitmaken van de familie van hun mede-echtgenoot en, dit doende, wisten zij dat zij persoonlijk de verplichting aangingen voorzien bij artikel 206 van het Burgerlijk Wetboek.

Het is natuurlijk dat zij, na de stofelijke en zedelijke voordeelen te hebben genoten die zij aan hun schoonouders hebben te danken, zich niet vrijwillig mogen onttrekken aan de plichten die zij vrij hebben aangegaan, en het opleggen van een strafbepaling in zulk geval druischt zeker tegen geen enkel van de grondbeginselen in die wij aan de basis moeten vinden van de beteugeling, opdat deze zou gewettigd zijn.

Het voorstel dat U is voorgelegd strekt verder en wil ook de toepassing van artikel 391bis van het Strafwetboek uitbreiden tot de verplichtingen voortvloeiend uit artikel 205, paragraaf 2, van het Burgerlijk Wetboek. Het geldt hier het jaargeld tot onderhoud dat de nalatenschap van den eerst overleden echtgenoot kan verschuldigd zijn aan den overlevenden mede-echtgenoot. De erfgenaam of de erfgenamen die in het bezit zijn van de nalatenschap van den overledene en die zich vrijwillig onttrekken aan het uitkeeren van dit jaargeld, vallen onder toepassing van de straffen voorzien bij artikel 391bis van het Strafwetboek.

Uw Commissie meende, Mevrouw, Mijne Heeren, dat het gevaarlijk en overdreven zou zijn de strekking van de wet van 1928 aldus uit te breiden. Zeker bestond onder de echtgenoten de persoonlijke verplichting van hulp

résultant d'un contrat solennel librement voulu par les deux époux, mais l'un des conjoints a disparu et est remplacé par un ou plusieurs héritiers qui vraiment n'ont d'obligation vis-à-vis du survivant que dans la mesure où ils sont devenus titulaires des biens du défunt. Ici plus d'obligation spéciale et personnelle entre les intéressés comme celle qui liait les deux conjoints. Point de transmission de ces droits et devoirs qui, de leur nature et par essence, étaient inhérents à la personne du *de cuius*. Le lien conjugal est rompu. Sans doute, par pensée d'humanité, l'article 205, paragraphe 2 du Code civil prévoit-il l'éventualité de l'attribution au conjoint survivant d'un secours à prélever sur la succession du prémourant mais encore l'article 205 du Code civil est-il formel et la déduction de ce secours ne constitue-t-elle qu'une charge de la succession et non de l'héritier lui-même.

C'est comme bénéficiaire du patrimoine du défunt et à ce seul titre que l'héritier peut être tenu. Dans son chef, il n'y a point autre chose qu'une simple obligation privée limitée par l'émolument qu'il trouve dans la succession et proportionnée à celui-ci. Et c'est dans ces conditions que l'on voudrait ériger en délit, à sa charge, le fait volontaire de ne point acquitter sa dette, c'est-à-dire que par une véritable fiction, l'on en viendrait à lui faire continuer la personnalité morale de son auteur et à lui faire supporter les responsabilités pénales pesant sur celui-ci. Il n'est point d'autre base possible de l'action répressive contre l'héritier, puisqu'en ce qui le concerne, il n'a assumé aucune obligation personnelle vis-à-vis du conjoint. Ira-t-on jusqu'à dire que, par le seul fait de l'acceptation de la succession, il a assumé une obligation analogue à celle qui grevait

en bijstand voortvloeiend uit een plechtige overeenkomst door beide echtgenooten vrij aangegaan, doch één van de mede-echtgenooten is niet meer en in zijn plaats treden één of meer erfgenamen die tegenover den overlevende werkelijk slechts verplichtingen hebben in zooverre zij houder zijn van de goederen van den overledene. Hier bestaat onder de belanghebbenden geen bijzondere en persoonlijke verplichting meer zooals deze die de mede-echtgenooten bond. Deze rechten en plichten, die in hun aard en wezen den persoon van den overledene eigen waren, kunnen niet overgaan. De echte lijke band is verbroken. In een geest van menschlievendheid voorziet artikel 205, paragraaf 2 van het Burgerlijk Wetboek weliswaar de mogelijkheid van het toekennen, aan den overlevenden mede-echtgenoot, van een steun af te houden van de nalatenschap van den eerst overledene, doch artikel 205 van het Burgerlijk Wetboek is formeel en deze bijstandsverplichting drukt enkel op de nalatenschap en niet op den erfgenaam zelf.

Het is als verkrijger van het erfgoed van den overledene en alleen als zoodanig dat de erfgenaam kan gehouden zijn. In zijn eigen persoon is er niets anders dan een loutere private verplichting beperkt door het aandeel dat hij in de erfenis vindt en in verhouding hiertoe. En het is in deze voorwaarden dat men tot delict, te zijnen laste zou bestempelen, de vrijwillige daad zijn schuld niet te voldoen; 't is te zeggen dat men er door een ware fictie zou toe komen hem de zedelijke persoonlijkheid van zijn vader te doen voortdragen alsmede de strafrechtelijke verantwoordelijkheid die op hem weegt. Er is geen andere basis mogelijk voor de strafvordering tegen den erfgenaam, vermits hij, wat hem betreft, geen enkele persoonlijke verplichting tegenover den echtgenoot heeft aangegaan. Zal men zoo ver gaan te zeggen dat, door het feit van de aanvaarding van de erfenis alleen, hij

de cuius, obligation dont la violation pourra constituer dans son chef une faute passible des sanctions pénales? Cela paraît jurer avec les principes qui régissent la matière des successions, avec le principe aussi de la personnalité des peines, et entrer en pareille voie peut constituer un précédent d'autant plus dangereux qu'il paraît inutile et inopportun.

Dans l'espèce prévue, en effet, le conjoint survivant n'est point désarmé. A l'ouverture de la succession, il a qualité pour provoquer apposition de scellés et inventaire. Il peut faire établir la consistance de la succession dont les forces déterminent les limites de son droit; il peut aussi exiger les garanties suffisantes que prévoit à son profit le paragraphe 4 de l'article 206 du Code civil. N'est-il point excessif d'aller au delà et, par un véritable retour en arrière, d'édicter une responsabilité pénale que repousse avec raison la doctrine et la jurisprudence en toute autre matière et notamment en matière de contrainte par corps.

Celle-ci, en effet, aura beau être applicable au *de cuius*, elle ne pourra s'exercer ni contre les civilement responsables ni contre les héritiers.

Pour ces raisons, votre Commission a émis un vote négatif quant à l'applicabilité de l'article 391bis à l'obligation alimentaire prévue par l'article 205, paragraphe 2 du Code civil et propose la modification en ce sens de l'article unique de la proposition de loi qui vous est soumise.

Le Président,
DU BOST.

Le Rapporteur,
LEGRAND.

een verplichting heeft aangegaan gelijkaardig met deze die op den overledene woog, — verplichting waarvan de overtreding als dusdanig een strafbare handeling kan uitmaken? Dat schijnt in te druischen tegen de beginselen die het erfeniswezen regelen, ook tegen het beginsel van de persoonlijkheid der straffen en het opgaan van dergelijken weg kan een des te gevaarlijker precedent uitmaken daar het nutteloos en ongepast lijkt.

In het besproken geval is inderdaad de overlevende echtgenoot niet zonder wapens. Bij het openstellen van de nalatenschap heeft hij het recht de zegels te doen leggen en inventaris op te maken. Hij kan de krachten doen opmaken van de nalatenschap, die de grenzen van zijn recht bepalen; hij kan ook de noodige waarborgen vergen te zijnen bate voorzien in lid 4 van artikel 206 van het Burgerlijk Wetboek. Is het niet overdreven verder te gaan en door een waren achteruitgang een strafrechtelijke verantwoordelijkheid te bepalen, terecht verworpen door de leer en de rechtspraak op elk ander gebied en wel op dit van lijfswang.

Deze zal wel degelijk toepasselijk zijn op den overledene, hij zal kunnen toegepast worden noch op de burgerlijk verantwoordelijken noch op de erfgenamen.

Om deze redenen heeft uwe Commissie neen gestemd wat betreft de toepasselijkheid van artikel 391bis op de onderhoudsverplichting voorzien bij artikel 205, lid 2, van het Burgerlijk Wetboek en stelt zij de wijziging in dien zin voor van het eenig artikel van het wetsvoorstel dat U wordt voorgelegd.

De Voorzitter,
DU BOST.

De Verslaggever,
LEGRAND.